IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23 Issue 01 AVGUST 2026

TIJORAT BANKLARINING ISLOMIY BANK XIZMATLARINI JORIY QILISH ISTIQBOLLARI (ATB ALOQABANK MISOLIDA)

Xamidullayev Javohir Akrom o‘g‘li
O‘zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi magistranti
e-mail: jovohirxamidullaev337@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.21876671

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekiston tijorat banklarida islomiy bank xizmatlarini joriy qilishning iqtisodiy, institutsional va huquqiy istiqbollari ATB Aloqabank misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda islomiy moliyaning murabaha, mushoraka, mudoraba, ijara va sukuk kabi asosiy instrumentlari, ularning an’anaviy bank xizmatlaridan farqli jihatlari hamda bank mijozlari uchun yaratiladigan imkoniyatlar yoritilgan. 2026-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra O‘zbekiston bank tizimida jami kreditlar 604,0 trln so‘mni, jami depozitlar 417,3 trln so‘mni tashkil etgani, ATB Aloqabank aktivlari esa 2025-yil yakunida 31,5 trln so‘mga yetgani islomiy bank xizmatlarini joriy etish uchun moliyaviy baza kengayib borayotganini ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: islomiy bank xizmatlari, tijorat banklari, Aloqabank, islomiy moliya, murabaha, mushoraka, mudoraba, ijara, sukuk, bank transformatsiyasi, moliyaviy inklyuziya.

Abstract. This article analyzes the prospects for introducing Islamic banking services in commercial banks of Uzbekistan using JSCB Aloqabank as a case study. The research examines the key instruments of Islamic finance, including murabaha, musharakah, mudarabah, ijarah and sukuk, as well as their differences from conventional banking products and their potential benefits for bank customers. As of January 1, 2026, total loans in Uzbekistan’s banking system amounted to UZS 604.0 trillion and total deposits reached UZS 417.3 trillion, while Aloqabank’s assets amounted to UZS 31.5 trillion at the end of 2025. These indicators demonstrate a growing financial base for the development of Islamic banking services.
Keywords: Islamic banking services, commercial banks, Aloqabank, Islamic finance, murabaha, musharakah, mudarabah, ijarah, sukuk, banking transformation, financial inclusion.

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekiston bank tizimida moliyaviy xizmatlar ko‘lamini kengaytirish, bank mahsulotlarini diversifikatsiya qilish va aholining bank xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirish muhim islohot yo‘nalishiga aylandi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tijorat banklari faqat kredit va depozit xizmatlarini ko‘rsatish bilan cheklanib qolmasdan, mijozlarning turli ehtiyojlariga mos, alternativ moliyalashtirish mexanizmlarini ham taklif etishi zarur. Ana shunday yo‘nalishlardan biri islomiy bank xizmatlarini joriy etish hisoblanadi.

O‘zbekiston bank tizimining so‘nggi statistik ko‘rsatkichlari islomiy bank xizmatlari uchun yetarli bozor salohiyati mavjudligini ko‘rsatadi. 2026-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra, tijorat banklarining jami kreditlari 604,0 trln so‘mni, depozitlari esa 417,3 trln so‘mni tashkil etdi. Bu ko‘rsatkichlar bank sektorining likvidlik, resurs bazasi va kreditlash imkoniyatlari kengayib borayotganini anglatadi.

ATB Aloqabank misolida mazkur mavzuni o‘rganish alohida ahamiyatga ega. Bankning rasmiy ko‘rsatkichlariga ko‘ra, 2025-yil yakunida Aloqabank aktivlari 31,5 trln so‘mga, yalpi kredit portfeli 18,8 trln so‘mga, depozitlari 15,5 trln so‘mga yetgan. Ushbu dinamik o‘sish bankda yangi moliyaviy mahsulotlarni, jumladan islomiy bank xizmatlarini tajriba tariqasida joriy etish uchun institutsional va moliyaviy imkoniyatlar mavjudligini ko‘rsatadi.2026-yil 27-

martda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-1126-son Qonuni mamlakatda islomiy bank faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslarini belgilab berdi. Mazkur huquqiy yangilik tijorat banklariga islomiy bank xizmatlarini an’anaviy bank faoliyati bilan uyg‘unlashtirish yoki alohida islomiy bank modeli asosida tashkil etish imkoniyatini yaratadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Islomiy moliya va islomiy bank xizmatlari bo‘yicha xalqaro ilmiy adabiyotlarda ushbu yo‘nalish moliyaviy inklyuziyani kuchaytiruvchi, real sektorni qo‘llab-quvvatlovchi va risklarni adolatli taqsimlovchi muhim mexanizm sifatida baholanadi. Islomiy bank xizmatlari asosida foizdan voz kechish, foyda va zararni taqsimlash, bitimlarning real aktivlar bilan ta’minlanishi hamda spekulyativ operatsiyalardan cheklanish tamoyillari yotadi.

Xalqaro tajribada islomiy banklar Malayziya, Saudiya Arabistoni, BAA, Qatar, Turkiya va Indoneziya kabi mamlakatlarda bank tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida shakllangan. Bu davlatlarda islomiy moliya institutlari aholi jamg‘armalarini rasmiy moliya tizimiga jalb qilish, kichik va o‘rta biznesni moliyalashtirish, uy-joy, savdo va investitsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlashda faol ishtirok etmoqda. Shuningdek, sukuk bozori orqali infratuzilma loyihalariga uzoq muddatli resurslar jalb qilinmoqda.

Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashi va AAOIFI standartlarida islomiy bank xizmatlarining tartibga solinishi, shariat kengashlari faoliyati, risk-menejment, kapital yetarliligi, buxgalteriya hisobi va audit masalalari alohida o‘rin tutadi. Bu standartlar tijorat banklari uchun islomiy mahsulotlarni joriy etishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Markaziy bankning Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashiga a’zo bo‘lishi hamda 2026-yilda islomiy bank faoliyati bo‘yicha qonunchilik asoslarining qabul qilinishi ushbu sohada ilmiy-amaliy tadqiqotlar uchun yangi bosqichni boshlab berdi. Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda islomiy bank xizmatlari iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional jihatdan dolzarb yo‘nalish bo‘lib, uni tijorat banklari, jumladan Aloqabank misolida chuqur o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy va tahliliy qism

Islomiy bank xizmatlarini joriy qilish tijorat banklari uchun yangi daromad manbalarini shakllantirish, mijozlar segmentini kengaytirish va bank mahsulotlarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. An’anaviy bank xizmatlari asosan foizli kredit va depozit munosabatlariga tayansa, islomiy bank xizmatlari real iqtisodiy operatsiyalar, savdo, ijara, sheriklik va investitsion bitimlar orqali amalga oshiriladi. Shu jihatdan islomiy bank xizmatlari nafaqat moliyaviy, balki real sektor rivoji bilan ham bevosita bog‘liq.

ATB Aloqabank misolida islomiy bank xizmatlarini joriy etish istiqbollari bir necha omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, bankning aktivlari va kredit portfeli so‘nggi yillarda barqaror o‘smoqda. 2020-yilda bank aktivlari 8,1 trln so‘mni tashkil etgan bo‘lsa, 2025-yil yakunida bu ko‘rsatkich 31,5 trln so‘mga yetdi. Yalpi kredit portfeli shu davrda 5,7 trln so‘mdan 18,8 trln so‘mgacha oshdi. Bu bankning yangi moliyalashtirish instrumentlarini amaliyotga kiritish salohiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Ikkinchidan, Aloqabank depozit bazasining kengayishi islomiy jamg‘arma mahsulotlarini joriy etish uchun muhim omil hisoblanadi. Bank depozitlari 2020-yildagi 4,9 trln so‘mdan 2025-yil yakunida 15,5 trln so‘mga yetgan. Islomiy bank xizmatlari doirasida omonatlar an’anaviy foizli daromad o‘rniga mudoraba yoki vakala tamoyillari asosida tashkil etilishi mumkin. Bunda mijoz bankka mablag‘ni investitsion boshqaruv uchun topshiradi va daromad oldindan kafolatlangan foiz sifatida emas, balki real faoliyat natijasiga bog‘liq holda taqsimlanadi.

Uchinchidan, Aloqabankning raqamli xizmatlari va mijozlar bilan masofaviy ishlash imkoniyatlari islomiy bank mahsulotlarini keng auditoriyaga yetkazish uchun qulay platforma

yaratadi. Islomiy bank xizmatlarini mobil ilova va internet-bank orqali tushunarli shartlar, shaffof hisob-kitob va alohida shariatga muvofiqlik belgisi bilan taqdim etish mijozlar ishonchini oshiradi.

Islomiy bank xizmatlarini Aloqabank amaliyotiga joriy qilishda dastlabki bosqichda murabaha, ijara va islomiy omonat mahsulotlari eng maqbul yo‘nalish bo‘lishi mumkin. Murabaha mahsuloti orqali bank mijozga zarur tovar yoki aktivni sotib olib, ustama narx bilan bo‘lib to‘lash asosida sotadi. Bu mexanizm iste’mol kreditlari, avtotransport, uskunalar, kichik biznes uchun texnika va savdo aylanmasini moliyalashtirishda qo‘llanishi mumkin.

Mushoraka va mudoraba mahsulotlari esa bank va mijoz o‘rtasida sheriklik asosida foyda-zararni taqsimlashni nazarda tutadi. Bunday xizmatlar yuqori darajadagi monitoring, loyiha tahlili va risk baholashni talab qiladi. Shu sababli ularni dastlab yirik korporativ mijozlar yoki aniq pul oqimiga ega investitsion loyihalar doirasida tajriba tariqasida joriy etish maqsadga muvofiq.

Islomiy bank xizmatlarini joriy etishda huquqiy asoslarning shakllanishi muhim ahamiyatga ega. O‘RQ-1126-son Qonun bilan bank faoliyatiga islomiy bank xizmatlari tushunchasi va tegishli huquqiy mexanizmlar kiritildi. Bu tijorat banklariga mahsulotlarni shariat talablariga mos holda ishlab chiqish, ichki islomiy moliya kengashlarini tashkil etish, risklarni alohida tasniflash va buxgalteriya hisobini moslashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Shu bilan birga, ushbu yo‘nalishda ayrim xavf va muammolar mavjud. Birinchi xavf - kadrlar yetishmovchiligi. Islomiy bank xizmatlari oddiy kredit mahsulotlaridan farq qilgani sababli bank xodimlari shariat talablariga muvofiq moliyaviy bitimlarni tuzish, aktivlarni baholash, foyda-zararni taqsimlash va mahsulot hujjatlarini yuritish bo‘yicha maxsus bilimga ega bo‘lishi kerak.

Ikkinchi xavf - mahsulotlarni noto‘g‘ri tushuntirish va mijozlar orasida ishonchsizlik yuzaga kelishidir. Agar islomiy bank mahsulotlari amalda an’anaviy foizli kreditlarga juda o‘xshash shaklda taqdim etilsa, bu mijozlar tomonidan salbiy qabul qilinishi mumkin. Shuning uchun har bir mahsulot bo‘yicha shaffof narxlash, aktiv asosidagi bitim, shariat kengashi xulosasi va mijoz uchun sodda tushuntirish tizimi zarur.

Uchinchi xavf - risk-menejmentning murakkablashuvidir. Murabaha, ijara, mushoraka va mudoraba mahsulotlari turlicha huquqiy, operatsion, kredit, bozor va likvidlik risklarini yuzaga keltiradi. Masalan, murabaha bitimida tovar bank balansiga vaqtincha kirishi, ijara bitimida aktivning saqlanishi va sug‘urtalanishi, mushorakada esa loyiha foydasining haqiqiy hisoblanishi alohida nazoratni talab qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Aloqabank uchun islomiy bank xizmatlarini joriy etishning eng maqbul modeli bosqichma-bosqich transformatsiya modelidir. Bunda dastlab bank tarkibida alohida islomiy moliya oynasi tashkil etiladi, keyin murabaha, ijara va mudoraba omonatlari kabi nisbatan sodda mahsulotlar tajriba tariqasida yo‘lga qo‘yiladi, so‘ngra loyiha moliyalashtirish, sukuk bilan bog‘liq xizmatlar va sheriklikka asoslangan mahsulotlar kengaytiriladi.

1-jadval.

ATB Aloqabank asosiy moliyaviy ko‘rsatkichlari va islomiy bank xizmatlari uchun resurs bazasi (2020-2025-yillar)

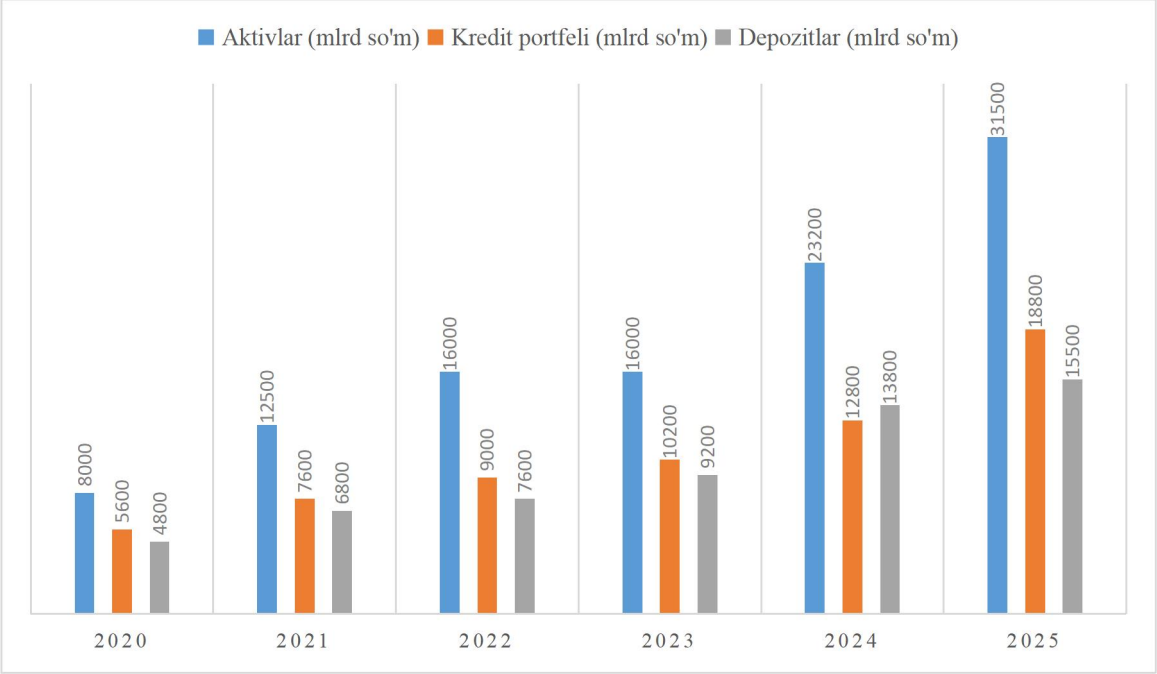
№	Ko‘rsatkichlar	2020 yil	2023 yil	2024 yil	2025 yil	2025/2020 o‘sish
1	Aktivlar (trln so‘m)	8,1	16,0	23,3	31,5	3,9 baravar
2	Yalpi kredit portfeli (trln so‘m)	5,7	10,3	12,9	18,8	3,3 baravar

3	Majburiyatlar (trln so‘m)	6,5	13,4	20,2	27,7	4,2 baravar
4	Depozitlar (trln so‘m)	4,9	9,2	13,8	15,5	3,2 baravar
5	Kapital (trln so‘m)	1,6	2,6	3,1	3,8	2,4 baravar
6	Bank tizimi jami kreditlari (trln so‘m, 01.01.2026)	-	-	-	604,0	sektor bazasi
7	Bank tizimi jami depozitlari (trln so‘m, 01.01.2026)	-	-	-	417,3	sektor bazasi

Manba: ATB Aloqabank rasmiy moliyaviy ko‘rsatkichlari, O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2026-yil 1-yanvar holatiga bank tizimi statistikasi asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadval ma’lumotlari Aloqabankning so‘nggi yillarda moliyaviy salohiyati sezilarli darajada oshganini ko‘rsatadi. Bank aktivlarining 2020-2025-yillarda qariyb 3,9 baravarga, kredit portfelining 3,3 baravarga va depozitlarining 3,2 baravarga o‘sishi bankda yangi moliyaviy mahsulotlarni joriy etish uchun zarur resurs bazasi shakllanayotganini anglatadi. Ayniqsa, depozitlar hajmining o‘sishi mudoraba va vakala asosidagi islomiy jamg‘arma mahsulotlarini yo‘lga qo‘yish uchun muhim shartdir.

Shuningdek, bank tizimi bo‘yicha jami kreditlar va depozitlar hajmining yuqoriligi O‘zbekiston bozorida islomiy bank xizmatlari uchun keng potensial mavjudligini ko‘rsatadi. Islomiy moliya mahsulotlari avvalo bank xizmatlaridan foydalanmayotgan yoki an’anaviy foizli mahsulotlarga ehtiyotkor yondashayotgan mijozlarni jalb qilishga xizmat qilishi mumkin. Bu esa Aloqabank uchun mijozlar bazasini kengaytirish va moliyaviy inklyuziyani kuchaytirish imkonini beradi.

1-rasm. ATB Aloqabank aktivlari, kredit portfeli va depozitlari dinamikasi (2020-2025-yillar)

Manba: ATB Aloqabank rasmiy moliyaviy ko‘rsatkichlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Rasmda Aloqabankning uch asosiy ko‘rsatkichi bo‘yicha izchil o‘sish tendensiyasi aks etgan. Aktivlar va kredit portfeli o‘sishi bankning moliyalashtirish imkoniyatlari kengayganini ko‘rsatsa, depozitlar hajmining oshishi mijozlar ishonchi va resurs bazasi mustahkamlanayotganini bildiradi. Muallif fikricha, aynan ushbu o‘sish islomiy bank xizmatlarini joriy etishda bank uchun amaliy tayanch bo‘lib xizmat qiladi, biroq mahsulotlarni bosqichma-bosqich, risklarni chuqur baholagan holda joriy etish zarur.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston tijorat banklarida islomiy bank xizmatlarini joriy qilish bugungi kunda dolzarb va istiqbolli yo‘nalishlardan biridir. 2026-yilda islomiy bank faoliyatiga oid huquqiy asoslarning yaratilishi ushbu yo‘nalishni amaliy bosqichga olib chiqdi. Bu jarayon banklar uchun yangi mahsulotlar yaratish, mijozlar bazasini kengaytirish va rasmiy moliya sektoriga qo‘shimcha resurslarni jalb qilish imkonini beradi.

ATB Aloqabank misolida olib borilgan tahlil bankning aktivlari, kredit portfeli va depozitlari so‘nggi yillarda barqaror o‘sib borayotganini ko‘rsatdi. 2025-yil yakunida bank aktivlarining 31,5 trln so‘mga, kredit portfelining 18,8 trln so‘mga va depozitlarining 15,5 trln so‘mga yetgani islomiy bank xizmatlarini joriy etish uchun yetarli moliyaviy baza shakllanganidan dalolat beradi.

Islomiy bank xizmatlari Aloqabank uchun nafaqat yangi daromad manbai, balki mijozlar bilan ishonchga asoslangan hamkorlikni kuchaytiruvchi vosita bo‘lishi mumkin. Murabaha, ijara, mudoraba va mushoraka kabi mahsulotlar bankning chakana, kichik biznes va korporativ mijozlar segmentida yangi imkoniyatlar yaratadi. Ayniqsa, real aktivlar bilan ta’minlangan va shaffof narxlashga asoslangan mahsulotlar iqtisodiyotning real sektorini qo‘llab-quvvatlaydi.

Biroq islomiy bank xizmatlarini joriy etish jarayoni faqat yangi mahsulot nomlarini kiritish bilan cheklanmasligi lozim. Bu yo‘nalish bankning ichki boshqaruvi, shariatga muvofiqlik nazorati, kadrlar tayyorlash, buxgalteriya hisobi, risk-menejment va mijozlar bilan kommunikatsiya tizimini ham o‘zgartirishni talab qiladi. Shu sababli Aloqabankda islomiy moliya xizmatlari bosqichma-bosqich, tajriba loyihalari va xalqaro standartlarga asoslangan holda joriy etilishi maqsadga muvofiq.

Takliflar:

1. ATB Aloqabank tarkibida alohida islomiy moliya oynasini tashkil etish va dastlab murabaha, ijara hamda mudoraba omonatlari kabi nisbatan sodda mahsulotlarni joriy qilish maqsadga muvofiq.

2. Bank huzurida shariatga muvofiqlik bo‘yicha maslahat kengashi yoki ichki ekspert guruhini shakllantirish zarur. Bu kengash mahsulot shartlari, bitim hujjatlari va narxlash mexanizmlarini islomiy moliya tamoyillariga mosligini baholab boradi.

3. Islomiy bank xizmatlari bo‘yicha xodimlar malakasini oshirish dasturini yo‘lga qo‘yish lozim. Bank xodimlari murabaha, ijara, mushoraka, mudoraba, sukuk, zakot va shariatga muvofiqlik nazorati bo‘yicha amaliy bilimlarga ega bo‘lishi kerak.

4. Aloqabank mobil ilovasi va internet-bank tizimida islomiy moliya mahsulotlari uchun alohida raqamli bo‘lim yaratish, mijozlarga mahsulot mohiyati, xarajatlari va risklarini sodda tilda tushuntirish zarur.

5. Kichik va o‘rta biznes uchun aktivga asoslangan murabaha va ijara moliyalashtirish mahsulotlarini ishlab chiqish lozim. Bu mahsulotlar ishlab chiqarish uskunalari, transport, savdo aylanmasi va xizmat ko‘rsatish sohasini moliyalashtirishda samarali bo‘lishi mumkin.

6. Islomiy bank xizmatlarini joriy etishda buxgalteriya hisobi, soliq, risk-menejment va audit tizimlarini xalqaro standartlarga moslashtirish zarur. Ayniqsa, AAOIFI va IFSB tajribasidan foydalanish maqsadga muvofiq.

7. Mijozlar o‘rtasida islomiy bank xizmatlari bo‘yicha moliyaviy savodxonlikni oshirish kampaniyalarini tashkil etish kerak. Bu xizmatlarning an’anaviy kreditlardan farqi, afzalliklari va javobgarliklari tushunarli tarzda yoritilishi lozim.

8. Dastlabki bosqichda islomiy bank mahsulotlarini cheklangan hudud yoki mijoz segmentida pilot loyiha sifatida sinovdan o‘tkazish, natijalar ijobiy bo‘lgach esa respublika miqyosida kengaytirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2026-yil 27-martdagi O‘RQ-1126-son Qonuni. O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga O‘zbekistonda islomiy bank faoliyatini joriy etishga qaratilgan qo‘shimcha va o‘zgartirishlar kiritish to‘g‘risida. Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining kredit va depozitlar to‘g‘risida 2026-yil 1-yanvar holatiga ma’lumot. Toshkent, 2026.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Aktivlar miqdori bo‘yicha guruhlashtirilgan tijorat banklari faoliyatining alohida ko‘rsatkichlari to‘g‘risida 2026-yil 1-aprel holatiga ma’lumot. Toshkent, 2026.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Aktivlar miqdori bo‘yicha guruhlashtirilgan tijorat banklari faoliyatining alohida ko‘rsatkichlari to‘g‘risida 2026-yil 1-aprel holatiga ma’lumot. Toshkent, 2026.
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashiga a’zo bo‘ldi. 2024-yil 23-dekabr.
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Introduction of the Islamic Banking System: Towards a Sustainable Financial System. ISSF 2025 materiallari. 2025-yil 19-sentabr.
7. Islamic Financial Services Board. Guiding Principles on Shariah Governance Systems for Institutions Offering Islamic Financial Services. Kuala Lumpur.
8. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. Shari’ah Standards. Manama, Bahrain.
9. World Bank. Islamic Finance: A Catalyst for Shared Prosperity. Washington D.C.
10. Islamic Development Bank Institute. Islamic Finance and Sustainable Development: Current Issues and Opportunities. Jeddah.
11. International Monetary Fund. Islamic Finance: Opportunities, Challenges, and Policy Options. Washington D.C.